



VRIJHEID
IN GELOOF,
GELOOF
IN VRIJHEID

VERSLAG BIJENKOMSTEN MET
RACHID BENZINE ISLAMOLOOG
JUNI 2015, AMSTERDAM

Op zaterdag 6 juni organiseerde Emcemo in samenwerking met Aknarij West, stichting Argan en Gemeente Amsterdam West een lezing van Rachid Benzine in de Hallen in Amsterdam. Rachid Benzine is geboren in Kenitra (Marokko), maar woont sinds zijn jeugd in Trappes, een banlieue in Parijs. Het initiatief om Rachid Benzine uit te nodigen werd genomen om een keer een ander geluid te laten horen. In Benzines boeken probeert hij de jeugd aan te sporen om de discussie aan te gaan. De lezing van 6 juni werd gevolgd door twee workshops op maandag 8 juni. De eerste meeting, onder leiding van Ahmed Marcouch was voor mensen die op professioneel niveau regelmatig met thema's als islamofobie, haatzaaiing, radicalisering en uitsluiting te maken krijgen. De workshop die 's avonds plaats vond, was gericht op jongeren. Beide workshops werden gehouden bij stichting Argan.



De bijeenkomst werd geopend door Abdou Menebhi, voorzitter van Emcemo. De rechtsstaat en mensenrechten vormen volgens hem een heel belangrijke basis voor de strijd tegen radicalisering. De rechtsstaat moet op basis van de grondwet een belangrijke bescherming bieden voor alle burgers inclusief bescherming tegen henzelf. Daarnaast moeten we streven naar een tolerante samenleving, waarin plaats is voor iedereen, ongeacht afkomst, religie, geslacht, leeftijd of seksuele geaardheid. Het is van belang dat we ons in deze samenleving met z'n allen sterk maken tegen elke vorm van extremisme. Ook de strijd tegen islamofobie gaat op veel vlakken samen met de strijd tegen radicalisering. Wat we op deze dag proberen te bereiken, is niet alleen om het gesprek met elkaar aan te gaan, maar ook om iedereen te activeren datzelfde te doen. Wij willen dat er verandering komt en dat iedereen hierbij betrokken is. Rachid Benzine besteedt in zijn werk veel aandacht aan het bereiken van jongeren, maar Emcemo vindt dat er ook in het beleid van de politiek en overheidsinstellingen nog veel winst te behalen is. Na Menebhi's welkomstwoord was er een korte



toespraak van Fenna Ulichki namens stadsdeel West. Ook zij was blij met de komst van Rachid Benzine, omdat hij een dapper geluid vertegenwoordigt, wat gelukkig steeds meer, maar nog lang niet genoeg gehoord wordt. Er zijn talloze voorbeelden te noemen die het verharde klimaat waarin we leven weergeven. Deze lezing is dan ook onderdeel van de campagne 'Vrij West'. Deze campagne heeft als doel om discriminatie, vervreemding en polarisatie tegen te gaan in Amsterdam-West.

Het volgende is een weerslag van de ideeën van Rachid Benzine zoals deze tijdens de drie bijeenkomsten en de daaropvolgende discussies naar voren kwamen.

Lezing Rachid Benzine

Na een introductie van Yassin El Forkani begon Rachid Benzine zijn betoog met de constatering dat zijn lezing niet een strikt religieuze lezing zou zijn, omdat hij van mening is dat een debat over de islam vanuit een groot aantal invalshoeken benaderd dient te worden. Hij vindt dat de discussie of de islam vrede of geweld is, niet bij zal dragen aan een open debat, omdat we dieper zullen moeten gaan



om de problemen op te lossen. Discontinuïteit is het enige wat continu is in geschiedenis. Daarom is het belangrijk om zo secuur als een archeoloog door de verschillende lagen van de geschiedenis te graven om voor elk element zijn juiste context te vinden. Als we voortdurend blijven spreken over de islam van de oorspronkelijke samenleving lopen we vast op een mythische islam. We zijn religieus analfabeet geworden, doordat we te lang verzuimd hebben de islam in zijn historische context te plaatsen. De taak om de islam opnieuw te vermenselijken is een opdracht voor de gehele samenleving en kan bereikt worden door het ontwikkelen van objectieve instrumenten voor met name het onderwijs.

Ondanks het feit dat sommige strijders zeggen terug te grijpen naar het verleden, is Islamitische Staat een product van de huidige tijd. Daarom is er volgens Benzine een internationaal plan nodig. IS is ook een product van politieke interventies in het Midden-Oosten en fundamentele fouten van onder andere de Verenigde Staten. In Irak hebben de VS door de marginalisering van het regime een basis gelegd voor IS. Het effect hiervan is dat de bevolking op zoek is gegaan naar mobiliserende ideologische motoren, zoals het wahabisme. Door zowel actoren vanuit



islamitische landen zelf, als invloed van buitenaf wordt op dit moment de kaart van het Midden-Oosten opnieuw ingedeeld. Hierdoor is het moeilijk om te voorspellen hoe de wereld er over twintig jaar uit zal zien. De islam verkeert in een crisis en een antwoord op deze crisis zou gevonden kunnen worden in het op internationaal niveau aanreiken van instrumenten aan jongeren om een andere weg in te slaan dan de radicale islam.

De onrust in het Midden-Oosten betekent een tragedie voor de islam. Door de onrust is er een crisis ontstaan binnen het gezag in de Arabische wereld. Hierdoor hebben islamitische jongeren vandaag de dag geen gefundeerde religieuze basis meer en zijn ze genooddaakt om "hun eigen religieuze identiteit bij elkaar te fantaseren". Deze identitaire islam heeft de afgelopen jaren de bovenhand gekregen ten koste van de ethische en cognitieve islam. Hij wil hierbij benadrukken dat hij het probleem juist als een breuk met de traditie ziet in tegenstelling tot het tegenwoordig vaak gehoorde geluid dat er zich in de traditie van de islam een probleem voordoet.

Volgens Benzine wordt er in onze hedendaagse samenleving vooral over fysiek geweld gesproken en is er minder aandacht voor vernedering en discriminatie. Het is echter van groot belang om de complexiteit van de redeneringen van de vertrekkers te realiseren. Jongeren kunnen vertrekken omdat zij een fascinatie voor wapens hebben of geweld verheerlijken, maar dit geldt lang niet voor iedereen. Sommigen voelen zich in een zodanig grote mate niet deel van de samenleving dat zij een uitweg vinden in het salafisme. Maar ook binnen het salafisme bestaan er verschillende meningen. Een ander motief is dat vertrekkers een humanitaire taak voor zichzelf zien weggelegd om mensen te helpen waarmee zij zich ook verbonden voelen.

Om te voorkomen dat meer jongeren radicaliseren is er zowel politiek als maatschappelijk veel werk aan de winkel. Daarnaast moeten we op individueel niveau en door onderwijs en opvoeding zoeken naar oplossingen voor de crisis. Wat de eigen politiek betreft is het belangrijk om ons te beseffen dat moslims voortdurend gestigmatiseerd worden en niet-moslims mede door deze stigmatisering en de



onrust in de islamitische wereld twijfels krijgen over wat de islam precies met mensen doet. Het is daarom cruciaal dat de overheid het voortouw neemt in de bestrijding van islamofobie. Islamofobie zal anders door mensen met een heel andere agenda gebruikt worden om extremisme aan te moedigen. Dit zal destructieve gevolgen hebben voor de gehele samenleving. Aan de andere kant is het belangrijk dat vanuit de moslimgemeenschap erkend moet worden dat de extremistische islam ook een vorm van islam is. Op dit moment woedt er een interne oorlog binnen de moslimgemeenschap, soms zelfs binnen gezinnen. Er moet een tegendiscours komen, gedragen door de moslimwereld, waarbij het heel belangrijk is dat ook het internet wordt bereikt. De toekomst van de islam vinden we namelijk niet alleen meer in moskeeën, maar ook ver daarbuiten.

In de lezingen van Benzine kwam duidelijk naar voren dat er volgens hem niet zoiets bestaat als de ware islam. Dit vormt dan ook de basis van zijn verhaal. Om de islam beter te kunnen begrijpen is het noodzakelijk om rekening te houden met tijd, geografie, cultuur en de manier waarop mensen in

het verleden met elkaar samen leefden. Als men met een kritische blik al deze aspecten bekijkt, kan men niet anders concluderen dan dat er een grote discontinuïteit in de geschiedenis plaats heeft gevonden. Het verleden is uitermate belangrijk om de vragen van vandaag te beantwoorden.

Over de zevende eeuw is geen feitelijke kennis voorhanden, vooral omdat de traditie van de zevende eeuw een orale traditie was. Alles wat we over deze eeuw weten is overgeleverd in de negende eeuw. Het is in het kader van de wetenschap erg belangrijk om te realiseren dat mensen in de negende eeuw in een totaal andere sociale context leefden dan in de zevende eeuw. De Hadith zijn pas samengesteld rond 850, terwijl ze over het begin van de zevende eeuw gaan.

Men moet er daarom voor waken om deze twee tradities niet met elkaar te vermengen. Als men naar de historische feiten kijkt, was de islam van de zevende eeuw niet zozeer een godsdienst te noemen. Beter is het om te spreken van een verbond met zowel godheid als met andere stammen. De belangrijkste reden voor dergelijke verbonden was het vergroten

van de overlevingskans. Gedurende de achtste eeuw ontstond er een islamitisch wereldbeeld en de ideologische islam was een uitvinding van de mengcultuur van de negende eeuw. Aanvankelijk konden niet-Arabische stammen alleen lid worden van het verbond als zij allianties aangingen met reeds verbonden stammen. Pas in een latere periode konden niet-moslims tot het verbond toetreden. Elementen die door de mengcultuur in de negende eeuw uit de joodse Thora zijn overgenomen, zoals steniging, waren in de zevende eeuw volstrekt ondenkbaar.

De samenleving van de zevende eeuw was pragmatisch van aard. Het bovennatuurlijke van de religie werd alleen in termen van het verbond gevat. In de zevende eeuw betekende een godheid vooral bescherming en diende deze dus een duidelijk doel. Een voorbeeld van het belang van het onderzoeken van een begrip in zijn historische context is het woord Din. De betekenis van dit woord in de Medinaanse periode (omstreeks 622-632) is 'het juiste pad, dat je moet volgen om zonder risico's op je bestemming te raken'. In deze moeten we weer denken aan het verbond dat mensen geacht werden te sluiten met een godheid of met elkaar. Twee eeuwen later, toen de tribale samenlevingen plaats hadden gemaakt voor hiërarchische wereldrijken was godsdienst een geritualiseerde en gedogmatiseerde aangelegenheid geworden en werden er gevolgen verbonden aan het niet bewandelen van het juiste pad. Het woord Din kent in deze context de betekenis van 'het oordeel'. De Hadith die stelt dat iemand die van godsdienst verandert gedood dient te worden, is dus in tegenspraak met de Koran, omdat enige vorm van dwang afwezig was bij de oorspronkelijke betekenis van het woord. Ook bijvoorbeeld het woord Jihad kent een groot verschil in zijn betekenis in de twee verschillende periodes in de geschiedenis.

Een ander aandachtspunt bij het bestuderen van de islam vinden we terug in de verjoodsing en verchristelijking van het geloof. De verjoodsing van de islam kunnen we zien in het pathetisch vasthouden aan de regelenbundel en de verchristelijking van de islam

zien we terug in de manier waarop de profeet door sommigen verafgood wordt, zoals dat bij Christus gebeurt. Deze twee veranderingen hebben ernstige gevolgen en zijn op geen enkele manier in overeenstemming met de oorspronkelijke Koran. De werkelijke blasfemie zit dan ook niet in het kritiek hebben op historische teksten, maar in het jezelf meester maken van het woord van god. Iemand die de Koran bestudeert stuit voortdurend op een situatie waarin de profeet wordt beledigd. Het is dus in strijd met de Koran om degene die de profeet beledigt, te doden. Hetzelfde kan worden gezegd over de manier waarop geweld een rol speelt in de islam. Het geweld in de islam van de Mekkaanse periode van de zevende eeuw is een strikt goddelijk geweld. Het gaat om een straf van god met betrekking tot het hiernamaals.

Het is belangrijk om je te realiseren dat het hier niet om letterlijk geweld gaat, maar om onontkoombare effecten als men besluit niet naar het woord van god te luisteren. Het geweld dat door de stammen gebruikt werd, was dan ook geen geweld om te doden, maar geweld om mensen om pragmatische redenen in het verbond te krijgen of te houden.

Het debat



Gespreksleider Yassin El Forkani leidde de discussie in met de vraag hoe jongeren gestimuleerd kunnen worden om zich te laten inspireren door de wetenschappelijke methode, waarbij historische feiten in hun context geplaatst kunnen worden. Benzine vertelt dat het heel goed werkt om samen met jongeren teksten te vertalen en te interpreteren. Laatst heeft hij bijvoorbeeld gewerkt aan passages waarin het begrip de hel voorkomt. Door verschillende soera's te bestuderen kan je dan dichterbij de betekenis van zo'n begrip komen en meer kennis vergaren. Ook jongeren worden daar enthousiast van. Ze hebben alleen de juiste instrumenten nodig.

Op de vraag of zijn historische benadering ook risico's kent, moet hij echter bevestigend reageren. Het is belangrijk dat de tekst niet een te groot contrast vormt met iemands belevingswereld. Dit is in de negentiende eeuw ook regelmatig misgegaan toen de methode van tekstinterpretatie werd toegepast in het jodendom en het christendom. Ook staan veel teksten zodanig open voor interpretatie dat ze soms gebruikt kunnen worden om een eigen waarheid te construeren. Als iemand bijvoorbeeld echt op zoek is naar gewelddadigheden, kan diegene ze ongetwijfeld ook vinden.

Uit de zaal komt de vraag hoe thema's als integratie en politieke stigmatisering in dit debat geïntegreerd kunnen worden. Volgens Benzine is het in deze tijd van groeiend radicalisme essentieel om te erkennen dat de West-Europese samenlevingen worstelen met een identiteitscrisis. De problemen komen daar eigenlijk uit voort en het eerste wat je zou moeten doen is voor jongeren toch een plek creëren in die samenlevingen. Dit kan door politieke maatregelen te nemen, maar voor dit probleem ligt de oplossing ook in het onderwijs en opvoeding.

Bij de expertmeeting kwam ter sprake dat mensen volgens Benzine vaak de deterministische neiging hebben om problemen louter te wijten aan sociaal-economische ontwikkelingen. We gaan er dan aan voorbij dat iemand ook uit religie en vrije wil kan radicaliseren. In de zaal opperde iemand dat een collectief geluid van verschillende moskeeën en imams een oplossing zouden kunnen vormen voor de problemen omtrent radicalisering. In West-Europa is de scheiding tussen kerk en staat vaak ondiscussieerbaar, maar volgens hem zou de overheid wel een bijdrage kunnen leveren aan het creëren van een collectief ideologisch antwoord op de problemen. Nu grijpt de overheid vaak in door niet in te grijpen. Benzine is



het hier deels mee eens, zolang dat dan gebeurt op basis van het verleden. Alleen geschiedenis heeft de macht om problemen vanuit het juiste perspectief te benaderen. In Frankrijk komt er bijvoorbeeld een overlegorgaan, waarin imams en intellectuelen discussiëren over alle elementen van de eredienst, zoals de bouw van moskeeën, de financiering daarvan, maar ook over de vorming van imams.

Op de vraag hoe je 'vrijheid in geloof' precies bespreekbaar kan maken, geeft Benzine aan zelf uit een zeer traditioneel gezin te komen. Hierdoor is hij geen vreemde van die belevingswereld. Toch leert de ervaring dat jongeren er zelf zeer enthousiast van worden als iemand met hen rond de tafel gaat zitten en de tijd neemt om gezamenlijk teksten te analyseren. Jongeren zijn ook nieuwsgierig en het geeft hen ook voldoening om te zien hoe hun beeld over het geloof is ontstaan door het reconstrueren van teksten. Mensen in het onderwijs die geconfronteerd worden met 'waarheden' van jongeren die bij gebrek aan alternatief van het internet geplukt zijn, moeten zich bewust zijn van het feit dat de maatschappij een intellectuele steek heeft laten vallen door niet genoeg te investeren in kennis. Voor leerkrachten is het daarom belangrijk om een duidelijk onderscheid te maken tussen weten en geloven. Gehoorzaamheid onder leerlingen is echter niet af te dwingen, omdat gehoorzaamheid niet absoluut of definitief is. Ook de gehoorzaamheid van Mohammed was immers een keuze. Het feit dat er vandaag de dag herhaaldelijk opgeroepen wordt tot gehoorzaamheid is een teken dat de boodschap niet aankomt.

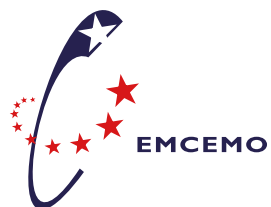
Volgens Benzine zou deze wetenschappelijke methode en de mogelijkheid om vraagtekens te zetten bij religie overigens totaal geen verzwakking van je eigen geloof hoeven te betekenen. Integendeel, door je eigen geloof te verlichten wordt de band met god alleen maar sterker. Naast vroomheid is deze wetenschappelijke benadering een manier om het geloof dieper en rijker te maken en antwoord te

bieden op gerevitaliseerde mythes van het kalifaat en de eindstrijd van goed en kwaad, zoals gebruikt door IS. In de christelijke wereld is het proces van vervreemding al een tijd aan de gang. Godsdiensten kunnen ook verdwijnen doordat mensen zich willen bevrijden van bevreemdende tradities. Het is dus zelfs essentieel om het geloof te verlichten om tegen te gaan dat mensen de islam helemaal verlaten.

Op zaterdag 6 juni sloot Gerolf Bouwmeester, voorzitter van het dagelijks en algemeen bestuur, de bijeenkomst af. Ook hij hoopt dat de campagne 'Vrij West' een bijdrage kan leveren aan onze samenleving door met elkaar kritisch te kijken naar de waarheden die we meekrijgen. Deze blik kunnen we werpen op het geloof, maar ook op de samenleving. Dit is heel belangrijk voor de strijd tegen radicalisering. Hij stelt dat er voor iedereen een plek zou moeten zijn in Nederland en dat mensen alleen uit Amsterdam-West weg zouden moeten gaan als ze dat zelf willen; stay-west. Iedereen zou zijn eigen keuzes moeten maken en deze dienen geaccepteerd en gerespecteerd te worden. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is dat men op moet houden met het meten met twee maten. Ook hij bevestigt het verband tussen islamofobie en radicalisering. Maar hoewel hij van mening is dat de strijd tegen islamofobie getrokken zou moeten worden door de overheid, moeten we ons realiseren dat de samenleving als geheel ook een verbond is, waarin nog veel winst te behalen valt.

De vertaling van "Le coran expliqué aux jeunes" zal binnenkort in Nederland verschijnen en Emcemo zal dan een boekpresentatie organiseren. Ook wil Emcemo meewerken aan een project om jongeren kennis te laten maken met alle aspecten van de geschiedenis van de islam, zoals dat ook bij andere godsdiensten gebeurt. Als onderdeel hiervan zal er een tentoonstelling georganiseerd worden waarbij jongeren een reis door de tijd kunnen maken en zichzelf kunnen verrijken met de verschillende aspecten van de geschiedenis van de islam.

- Zie ook: Rachid Benzine, *De Koran en geweld in een historisch perspectief in: De lokroep van IS, syriëstrijders en (de)radicalisering*, Patrick Loobuyck [red]. Vertaald door: Benoît Lannoo
- ['Roepen dat islam vrede is, overtuigt niemand meer' \(Trouw\)](#)
- [Door kritiek en karikatuur kan de islam groeien \(De Morgen\)](#)



Eerste Weteringplantsoen 2c , Amsterdam
Tel: 020-4288825 • info@emcemo.nl • www.emcemo.nl